

УДК 338.433:339.13

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-11>**Рожко Н.Я.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри промислового маркетингу
Тернопільського технічного університету імені Івана Пулюя***Rozhko Nataliya***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Industrial Marketing
Ternopil Ivan Pulu National Technical University*

ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ НА РИНКУ ОВОЧІВ ТА ФРУКТІВ В УКРАЇНІ

THE DEMAND AND SUPPLY FORMATION AT THE FRUITS AND VEGETABLES MARKET

АНОТАЦІЯ

Проведені дослідження ринку овочів і фруктів в Україні свідчать, що пропозиція та попит на ньому мають тенденцію до зростання. Встановлено, що при цьому забезпечення попиту на овочі та фрукти вітчизняними виробниками на ринках різних товарів суттєво відрізняється. Перевищення пропозиції над попитом на ринку овочів та фруктів в Україні призводить до того, що частина цієї продукції внаслідок обмеженого терміну її придатності, неправильних умов зберігання та транспортування втрачається, тому виробникам та посередникам слід забезпечити необхідний температурний режим для перевезення та складування різних видів досліджуваних товарів. В умовах зменшення величини втрат овочів та фруктів на ринку може спостерігатися їх надлишок. У цих умовах стимулювати попит на овочі та фрукти виробники можуть через зниження ціни на них та проведення активної маркетингової комунікаційної політики. В останній акцент слід робити на тих чинниках, які є важливими для споживачів під час закупівлі даних товарів. Слід урахувувати, що на ринку сучасні споживачі можуть поводитися раціонально або ірраціонально, тому важливо дослідити їхню поведінку.

Ключові слова: ринок овочів та фруктів, попит, пропозиція, співвідношення пропозиції та попиту, втрати плодоовочевої продукції, поведінка споживача.

АННОТАЦИЯ

Проведенные исследования рынка овощей и фруктов в Украине свидетельствуют, что предложение и спрос на нем имеют тенденцию к росту. Установлено, что при этом обеспечение спроса на овощи и фрукты отечественными производителями на рынках различных товаров существенно отличается. Превышение предложения над спросом на рынке овощей и фруктов в Украине приводит к тому, что часть этой продукции вследствие ограниченного срока ее годности, неправильных условий хранения и транспортировки теряется, поэтому производителям и посредникам следует обеспечить необходимый температурный режим для перевозки и складирования различных видов исследуемых товаров. В условиях уменьшения размера потерь овощей и фруктов на рынке может наблюдаться их избыток. В этих условиях стимулировать спрос на овощи и фрукты производители могут через снижение цены на них и проведение активной маркетинговой коммуникационной политики. В последней акцент следует делать на тех факторах, которые важны для потребителей при покупке данных товаров. Следует учитывать, что на рынке современные потребители могут вести себя рационально или иррационально, поэтому важно исследовать их поведение.

Ключевые слова: рынок овощей и фруктов, спрос, предложение, соотношение предложения и спроса, потери плодоовощной продукции, поведение потребителя.

ANNOTATION

The best situation at the fruits and vegetables market is such one when demand equals supply. However, in reality it is rare. The excess of demand at the fruit and vegetable market and also due to their limited shelf life causes that part of these products may be lost. The lack of these products on the market, in turn, leads to the existence of unmet needs of people for important products and vitamins. Therefore, it is important to determine how the demand and supply at the fruits and vegetables market of Ukraine correlate and to determine the factors that affect them. Ukraine's fruits and vegetables market research shows that supply and demand for it tend to grow. The supply of goods to the fruits and vegetables market is formed due to their production, import and attracting the remnants of past periods. In turn, these products demand at the studied market is generated by end consumers purchases, as well as enterprises for their further processing, use as animal feed, as seeds and supply of products for export. It was found that the providing of demand of fruits and vegetables by domestic producers in the markets of different commodities differs significantly. In recent years, supply at the markets of potatoes, vegetables and melons, as well as fruits, berries and grapes has exceeded demand by an average of 5-18%. Excess of supply over demand at the Ukrainian market of fruits and vegetables leads to the fact that the part of these products due to the limited shelf life, improper storage and transportation conditions, is lost. Therefore, manufacturers and intermediaries should provide the necessary temperature regime for the transportation and storage of various types of investigated goods. The optimum storage temperature for each type of agricultural product varies within certain limits. In the context of reducing the losses of fruits and vegetables at the market, and in the presence of favorable conditions for their production, their excess may be observed. In these circumstances, producers can stimulate demand for fresh fruits and vegetables by reducing their prices and pursuing an active marketing communication policy. The last emphasis should be placed on those factors that are important for consumers when purchasing fruits and vegetables. It should be considered that modern consumers may behave rationally or irrationally at the market, so it is important to investigate their behavior.

Key words: fruits and vegetables market, supply, demand, supply / demand ratio, loss of fruits and vegetables, consumer behavior.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. До найважливіших характеристик ринку овочів та фруктів належать такі показники, як попит та пропозиція. Оптимальною ринковою ситуацією є така, коли попит дорівнює пропозиції. Проте у реальності

така ситуація проявляється рідко. Перевищення пропозиції над попитом на ринку овочів та фруктів призводить до того, що частина цієї продукції внаслідок обмеженого терміну її зберігання втрачається, а нестача цих товарів зумовлює існування незадоволених потреб людей у важливих для них продуктах харчування та вітамінах. Тому важливо встановити, як співвідносяться попит та пропозиція на ринку овочів та фруктів в Україні, і визначити чинники, які на них впливають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У низці наукових публікацій аналізуються попит та пропозиція на ринку овочів та фруктів в Україні, проте не приділяється належної уваги встановленню їх співвідношення. Зокрема у [1, с. 106–108] проаналізовано динаміку попиту та пропозиції на ринку овочів та фруктів України з урахуванням показників експорту та імпорту цих товарів. Динаміку виробництва овочів у окремих країнах світу, частку України у світовому виробництві цих товарів, особливості експортно-імпорتنих відносин у цій сфері подано у [2, с. 4–6]. У [3, с. 208–213] досліджено особливості та чинники впливу на функціонування українського ринку овочів, подано рейтинг областей за обсягами виробництва та врожайністю овочів в Україні, проаналізовано канали їх реалізації, подано динаміку обсягів та цін реалізації овочів як сільськогосподарськими підприємствами, так і господарствами населення.

Порівняльну характеристику різних країн у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції подано у [4, с. 9]. У [5, с. 331–336] проаналізовано динаміку попиту та пропозиції на ринку овочів та фруктів, їх запаси у Полтавській області в 2008–2012 рр., чинники впливу на них. Ефективність виробництва овочів в Україні сільськогосподарськими підприємства-

ми у 2012–2016 рр., динаміку валових обсягів виробництва рослинницької та тваринницької продукції, посівних площ та врожайності овочевих та баштанних культур в Україні, врожайності та показників валового збору для основних овочевих культур подано у [6]. У [7, с. 14–16] проаналізовано світовий ринок споживання соків, можливості України в експорті цих товарів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є встановлення співвідношення попиту та пропозиції на ринку овочів та фруктів в Україні та визначення чинників, які на них впливають.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пропозиція товарів на ринку овочів та фруктів формується за рахунок їх виробництва, імпорту та залучення залишків минулих періодів. Проте останній складник не є характерним для ринку свіжих овочів та фруктів, а лише консервованих, заморожених чи сушених. У табл. 1 наведено динаміку пропозиції на ринку овочів та фруктів.

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити висновки, що пропозиція на ринку овочів та фруктів має тенденцію до зростання, зокрема пропозиція картоплі у 2018 р. порівняно з 2010 р. зросла на 15,9%, пропозиція овочів та баштанних культур – на 9,2%, пропозиція плодів, ягід та винограду – на 11,7%. Протягом 2016–2018 рр. спостерігалось також зростання імпорту плодів, ягід та винограду, проте в 2018 р. величина імпорту цих товарів була меншою за показники 2010 р. на 22,30%.

Своєю чергою, попит товарів на ринку овочів та фруктів формується за рахунок закупівель кінцевих споживачів, а також підприємств для їх подальшої переробки, використання як кормів для тварин, як насіння та поставок продукції на експорт [5, с. 331–332]. У табл. 2 наведено динаміку попиту на ринку овочів та фруктів.

Таблиця 1

Динаміка пропозиції на ринку овочів та фруктів протягом 2010–2018 рр., тис т

Складники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Картопля									
Виробництво	18705	24248	23250	22259	23693	20839	21751	22208	22504
Зміна запасів	-410	2232	-370	-641	1211	-937	374	376	337
Імпорт	30	41	23	23	40	17	27	24	28
Всього	19145	22057	23643	22923	22522	21793	21404	21856	22195
Овочі і баштанні культури (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу)									
Виробництво	8873	10562	10815	10668	10323	9792	9998	9721	9940
Зміна запасів	-22	514	458	-13	183	-213	73	-39	78
Імпорт	311	285	213	237	225	95	136	129	188
Всього	9206	10333	10570	10918	10365	10100	10061	9889	10050
Плоди, ягоди і виноград (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу)									
Виробництво	2154	2418	2465	2871	22435	2539	2385	2458	3039
Зміна запасів	10	76	8	105	-55	31	24	22	259
Імпорт	1130	1163	1171	1172	856	588	732	819	878
Всього	3274	3505	3628	3938	3346	3096	3093	3255	3658

Джерело: складено на основі [8]

Таблиця 2

Динаміка попиту на ринку овочів та фруктів протягом 2010–2018 рр., тис т

Складники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Картопля									
Фонд споживання	5914	6368	6394	6161	6061	5892	5966	6091	5893
Експорт	8	13	7	16	17	15	5	18	22
Корм тваринам	5606	6906	7434	7377	6970	6538	6769	6821	6911
Насіннєвий фонд	4897	5377	5873	5660	5600	5416	5490	5565	5570
Всього	16425	18664	19708	19214	18648	17861	18230	18495	18396
Овочі і баштанні культури (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу)									
Фонд споживання	6581	7440	7452	7431	7019	6890	6984	6783	6927
Експорт	335	303	346	379	294	212	224	444	434
Корм тваринам	1337	1473	1568	1747	1620	1564	1548	1503	1525
Насіннєвий фонд	118	126	127	130	117	110	110	109	112
Всього	8371	9342	9493	9687	9050	8776	8866	8839	8998
Плоди, ягоди і виноград (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу)									
Фонд споживання	2203	2405	2432	2560	2249	2179	2119	2242	2445
Експорт	353	239	351	392	350	324	283	291	331
Переробка на вино	548	640	635	709	491	355	478	497	597
Всього	3104	3284	3418	3661	3090	2858	2880	3030	3373

Джерело: складено на основі [8]

Аналізуючи дані табл. 2, можна зробити висновки, що попит на ринку овочів та фруктів також має тенденцію до зростання, зокрема попит на картоплю у 2018 р. порівняно з 2010 р. зріс на 12%, попит на овочі та баштанні культури – на 7,5%, попит на плоди, ягоди та виноград – на 8,7%.

Внутрішній попит на овочі та фрукти на ринку залежить від зміни доходів населення та величини цін на дані товари. Попит населення на ринку овочів та фруктів визначається тим, що ці товари є важливими для життєзабезпечення людей необхідними елементами та енергією. В умовах зростання популярності здорового харчування спостерігається зростання попиту на овочі та фрукти у світі загалом. Йдеться передусім про свіжі та сушені овочі та фрукти. Зростає й попит на упаковану продукцію, що є захищеною від зовнішнього впливу та дає змогу споживачам відразу отримати товари у необхідній для них кількості.

Забезпечення попиту на овочі та фрукти вітчизняними виробниками на ринках різних товарів суттєво відрізняється (табл. 3).

Вітчизняні виробники плодоовочевої продукції переважно забезпечують населення України овочами, а плодами та ягодами – на 80–90%, причому їхня частка на ринку постійно зростає.

Співвідношення пропозиції та попиту на ринку овочів та фруктів наведено на рис. 1–3.

Аналіз пропозиції і попиту на ринку картоплі свідчить про перевищення пропозиції, зокрема за період 2010–2018 рр. вона перевищує попит на 14–18%.

Аналіз пропозиції і попиту на ринку овочів і баштанних культур свідчить про перевищення пропозиції, зокрема за період 2010–2018 рр. вона перевищує попит на 9–13%.

Аналіз пропозиції і попиту на ринку плодів, ягід та винограду свідчить про перевищення пропозиції, зокрема за період 2010–2018 рр. вона перевищує попит на 5–8%.

Суттєвий вплив на формування попиту на ринку плодоовочевої продукції мають втрати овочів та фруктів (табл. 4).

Зменшення втрат плодоовочевої продукції є важливим завданням вітчизняних виробників. Йдеться передусім про вдосконалення систем їх транспортування та складування. Сучасні підходи до зменшення втрат на ринку овочів і фруктів передбачають упровадження їх охолодження на шляху від виробника до споживачів.

Насамперед необхідне швидке охолодження овочів і фруктів відразу після збору врожаю. Далі – транспортування з відповідним температурним режимом, зберігання в охолодженому стані на складах та в роздрібних посередників. Оптимальна температура зберігання для кожного виду сільськогосподарської продукції коливається у широких межах і залежить від

Таблиця 3

Рівень самозабезпечення плодоовочевою продукцією, %

Ринки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Картопля	97,7	110,0	98,4	97,2	105,5	96,3	101,6	101,7	101,5
Овочі та баштанні культури	100,0	105,3	105,8	101,2	103,4	100,3	101,6	102,3	103,4
Плоди, ягоди та виноград	73,7	74,0	71,8	81,0	82,0	92,3	84,9	82,9	91,3

Джерело: складено на основі [8]

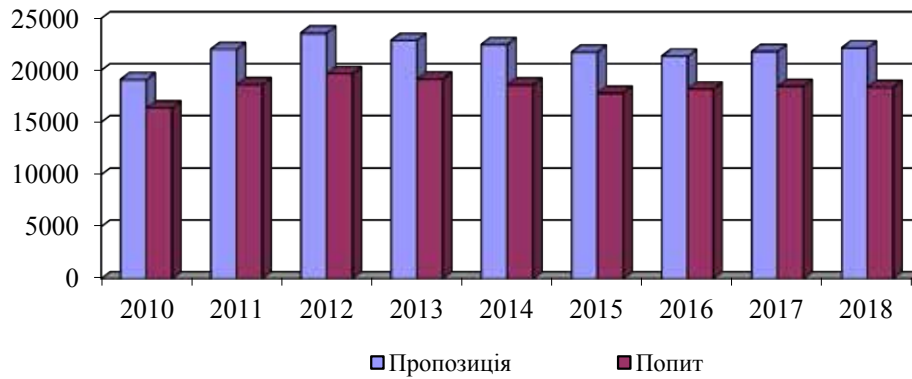

Рис. 1. Співвідношення пропозиції та попиту на ринку картоплі

Джерело: складено на основі [8]

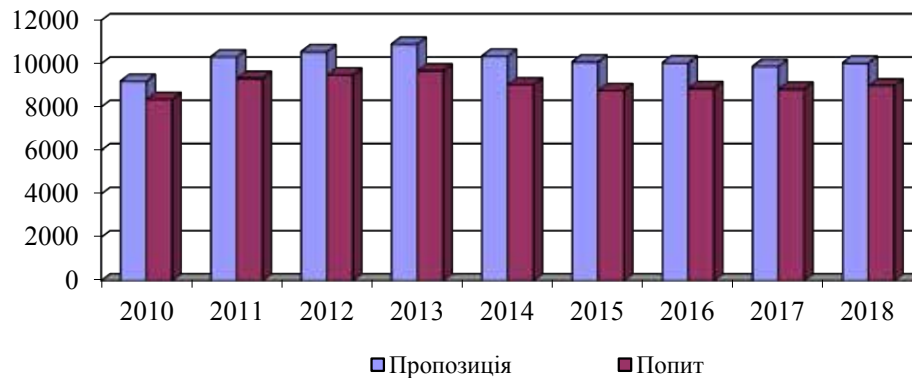

Рис. 2. Співвідношення пропозиції та попиту на ринку овочів і баштанних культур

Джерело: складено на основі [8]

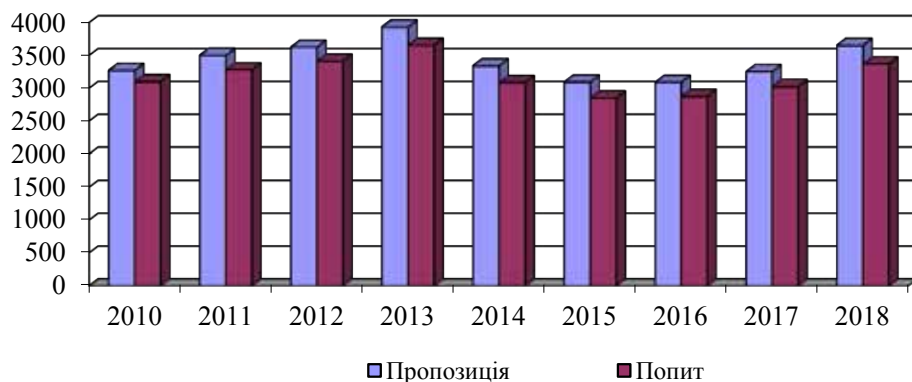

Рис. 3. Співвідношення пропозиції та попиту на ринку плодів, ягід та винограду

Джерело: складено на основі [8]

Таблиця 4

Динаміка втрат плодоовочевої продукції, тис т

Ринки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Картопля	2720	3393	3935	3709	3824	3799	3174	3361	3799
Частка у виробленій продукції, %	14,54	13,99	16,92	16,66	16,14	18,23	14,59	15,13	16,88
Овочі та баштанні культури	835	991	1077	1231	1223	1203	1195	1050	1052
Частка у виробленій продукції, %	9,41	9,38	9,96	11,54	11,85	12,29	11,95	10,80	10,58
Плоди, ягоди та виноград	170	221	210	277	231	218	213	225	285
Частка у виробленій продукції, %	7,89	9,14	8,52	9,65	1,03	8,59	8,93	9,15	9,38

Джерело: складено на основі [8]

багатьох чинників [9, с. 311]. Зменшити втрати овочів та фруктів можна й шляхом створення належних умов для їх зберігання. Ця проблема є особливо актуальною для тих овочів та фруктів, які можуть мати більш тривалий термін зберігання (яблука, картопля, буряк тощо).

Скорочення втрат овочів та фруктів може призвести до зменшення величини необхідного імпорту цих товарів чи до їх надлишкової пропозиції. Отже, на ринку овочів та фруктів України можна спостерігати їх надлишок (профіцит). Він може бути зумовлений зростанням урожайності внаслідок використання сучасних технологій вирощування овочів та фруктів, сприятливих для вирощування овочів та фруктів природних умов, занадто високими цінами на ринку, помилками у прогнозуванні необхідної на ринку кількості товарів, зміною вподобань споживачів [10]. Для зменшення надлишку овочів та фруктів виробни-

ки можуть знижувати ціни на свої товари, особливо на ті, які реалізуються у свіжому вигляді, внаслідок обмеженого терміну їх придатності, що стимулює споживачів закуповувати товари у більшій кількості. Проте під час аналізу закупівлі споживачами овочів та фруктів їх виробники повинні враховувати не лише цінові чинники, а й психологічні особливості людей, їх набутий досвід та цінності, інші ірраціональні фактори [11].

На рис. 4 подано основні чинники, які визначають поведінку споживачів на ринку овочів та фруктів в умовах надлишку цих товарів та тим самим формують попит на ринку.

В умовах існування надлишку овочів та фруктів на ринку виробникам та посередникам слід збільшити обсяги продажу продукції у межах країни. Як уже відзначалося, цьому може сприяти зменшення цін на ці товари чи організація вторинної переробки овочів та фруктів.

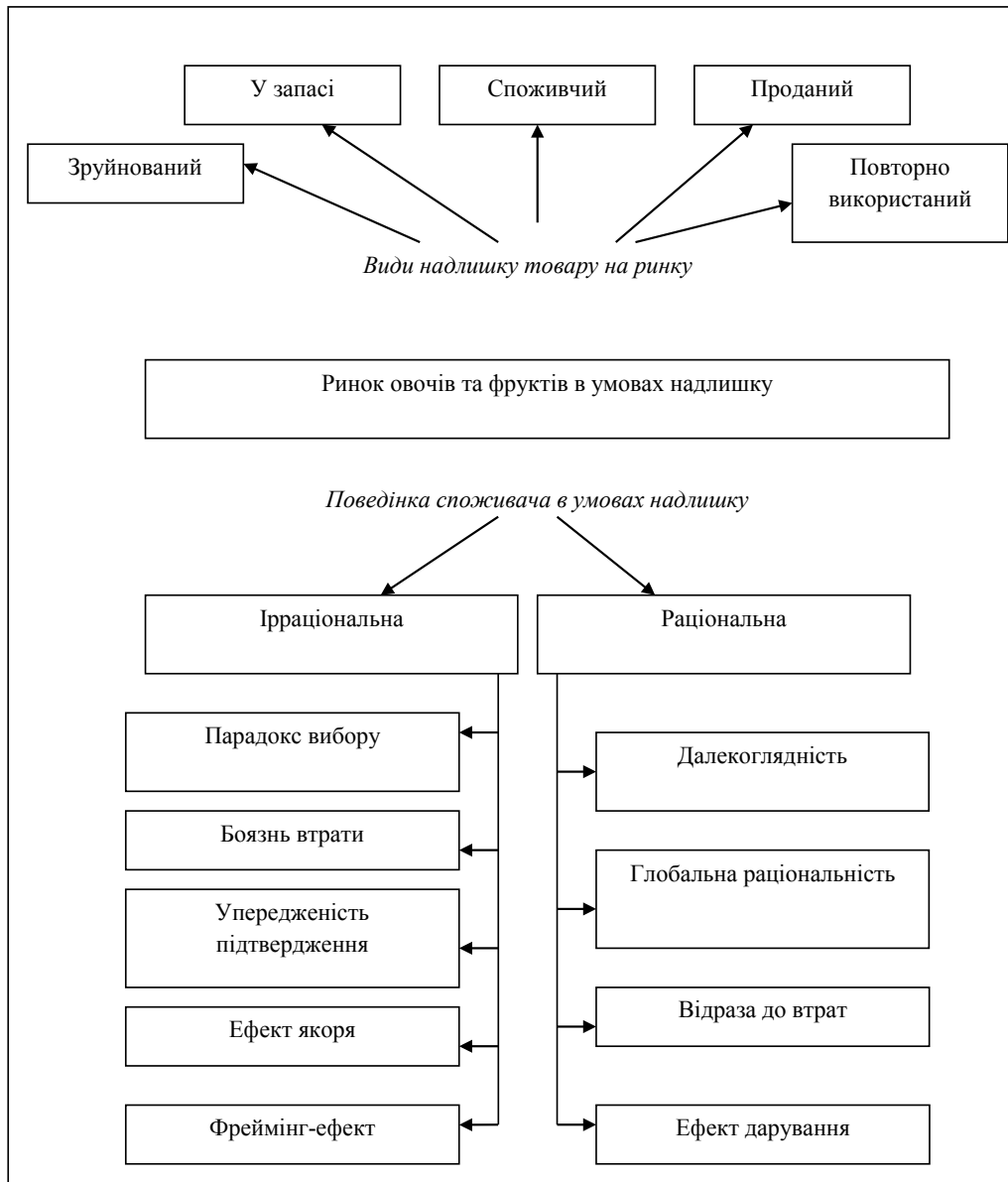

Рис. 4. Базова платформа поведінки сучасного споживача в умовах надлишку на ринку овочів та фруктів

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дослідження ринку овочів та фруктів в Україні свідчить, що пропозиція та попит на ринку овочів та фруктів мають тенденцію до зростання, а забезпечення попиту на овочі та фрукти вітчизняними виробниками на ринках різних товарів суттєво відрізняється. Останніми роками на ринках картоплі, овочів та баштанних, а також плодів, ягід та винограду пропозиція перевищує попит у середньому на 5–18%. В умовах зменшення величини втрат овочів та фруктів на ринку може спостерігатися їх надлишок, тому виробникам слід активізувати свою комунікаційну політику, роблячи у ній акцент на тих чинниках, які є важливими для споживачів під час закупівлі овочів та фруктів. Слід враховувати, що на ринку сучасні споживачі можуть поводитися раціонально або ірраціонально, тому важливо дослідити їхню поведінку. Під час організації виробниками вторинної переробки овочів та фруктів важливо більш ретельно дослідити рівень корисності для споживачів як овочів та фруктів у свіжому, так і у переробленому вигляді.

Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження особливостей поведінки споживачів на ринку овочів та фруктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Яцишина Л.К. Дослідження ринку овочів і фруктів в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 105–109.
2. Захарчук О.В. Світовий ринок овочів та місце України. *Агросвіт*. 2018. № 3. С. 3–7.
3. Лишенко М.О. Основні тенденції збуту та формування цін на овочі в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 207–215. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-5/12-stati-5/370-lishenko-m-o>
4. Багорка М.О., Білоткач І.А. Особливості моніторингу процесів формування попиту й стимулювання збуту на продовольчому ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 6. С. 5–10.
5. Яснолоб І.О. Кон'юнктурний аналіз ринку плодоовочевої продукції. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Вип. 2(7). Т. 1. С. 329–339.
6. Логоша Р.В. Розвиток ринку овочевої продукції в Україні: теорія, методологія, практика : дис. ... док. екон. наук : 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». URL: http://znau.edu.ua/images//images-news/2018/04/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%88%D0%B0_%D0%A0.%D0%92.PDF (дата звернення: 20.03.2020).
7. Радченко О.О. Основні тенденції ринку натуральних продуктів та їх привабливість для експансії української продукції. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 9–2. С. 13–17.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2020).
9. Тележенко Л.М., Прісс О.П. Сучасні підходи до зберігання плодоовочевої продукції. *Інноваційні аспекти розвитку обладнання харчової і готельної індустрії в умовах су-*

часності : матеріали II міжнар. наук.-практ. конференції до 50-річчя Харківського держ. ун-ту харчування та торгівлі, 5-7 вересня 2017 р. Харків, 2017. С. 311–312.

10. Ахметзянова Г. Причини виникнення дефіцита і избытка товару на ринку. URL: <https://otvet.mail.ru/question/49878800> (дата звернення: 22.03.2020).
11. Шеремета Р. Поведінкова економіка як інструмент маркетингу в сучасному бізнесі. URL: <http://mega.if.ua/view.php?id=3469> (дата звернення: 25.03.2020).

REFERENCES:

1. Yatsyshyna L. K. (2019) Doslidzhennia rynku ovochiv i fruktiv v Ukraini [Market research on fruits and vegetables in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no 2, pp. 105–109. (in Ukrainian)
2. Zakharchuk O. V. (2018) Svitovyi rynek ovochiv ta mistse Ukrainy [World vegetable market and Ukraine]. *Ahrosvit*, no 3, pp. 3–7. (in Ukrainian)
3. Lyshenko M. A. (2016) Osnovni tendentsii zbutu ta formuvannia tsin na ovochi v Ukraini [Major trends of sales and pricing of vegetables in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*, Issue 5, pp. 207–215. (in Ukrainian)
4. Bahorka M.O., Bilotkach I.A. (2009) Osoblyvosti monitorynhu protsesiv formuvannia popytu y stymulivannia zbutu na prodovolchomu rynku [The features of monitoring of processes formation of demand and sales stimulation at the food market]. *Ekonomika APK*, no 6, pp. 5–10. (in Ukrainian)
5. Yasnolob I. O. (2013) Koniunktturnyi analiz rynku plodoovochevoi produktsii [The analysis of fruits and vegetables market]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, Issue 2(7), vol. 1, pp. 329–339. (in Ukrainian)
6. Lohosha R.V. (2017) Rozvytok rynku ovochevoi produktsii v Ukraini: teoriia, metodolohiia, praktyka [Development of the Vegetable Products Market in Ukraine: Theory, Methodology, Practice] (Thesis for a Doctor's Degree in Economics). Available at: http://znau.edu.ua/images//images-news/2018/04/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%88%D0%B0_%D0%A0.%D0%92.PDF (accessed 20 March 2020). (in Ukrainian)
7. Radchenko O. O. (2016) Osnovni tendentsii rynku naturalnykh produktiv ta yikh pryvablyvist dlia ekspansii ukrainskoi produktsii [Major market trends of natural products and attractiveness for expansion of ukrainian products]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, Issue 9-2, pp. 13–17. (in Ukrainian)
8. State Statistics Service of Ukraine (2020) Official website State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 March 2020).
9. Telezhenko L. M., Priss O. P. (2017) Sushasni pidkhody do zberihannia plodoovochevoi produktsii [The modern approaches for the storage of fruits and vegetables products]. *Proceedings of the Innovatsiini aspekty rozvytku obladnannia kharchovoi i hotelnoi industrii v umovakh suchasnosti: Materialy II mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii (Ukraine, 05-07 Sep 2017)*. Kharkiv: KhDUKhT, pp. 311–312. (in Ukrainian)
10. Akhmetzianova H. (2018) Prychyny voznyknovennia defytsyta y yzbytka tovara na rynke [The causes of the deficit and the excess of goods at the market]. Available at: <https://otvet.mail.ru/question/49878800> (accessed 22 March 2020). (in Russian)
11. Sheremeta R. (2020) Povedinkova ekonomika yak instrument marketynhu v suchasnomu biznesi [Behavioral economics as a marketing tool in today's business]. Available at: <http://mega.if.ua/view.php?id=3469> (accessed 25 March 2020). (in Ukrainian)